

УДК 364-3: 005.7

Є. Г. Дєдов

ПОНЯТТЯ, ЦІЛІ ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

В сучасних умовах політика держави має величезний вплив на життя як окремої людини так і суспільства в цілому. Особливе місце в державній політиці займає соціальна політика. Питання, пов'язані із розумінням сутності соціальної політики, взаємовідносин держави та суспільства, були та залишаються предметом уваги мислителів та науковців різних часів.

Дослідженню проблем соціальної політики присвячений цілий ряд наукових праць. До них відносяться насамперед праці таких як В. Авер'янова, О. Бандурка, Ю. Битяка, В. Селіванова, О. Оболенського, О. Лазор, О. Беляєва, В. Дементьєва, І. Коха та інших науковців. Крім цього, базою для проведення магістерського дослідження послужили роботи Т. Гоббса, І. Канта, Г. Гегеля, О. Хеффе, Ф. Гумбольда, Р. Баркера та сучасних науковців Г. Вітавської, Т. Семигіної, В. Скуратівського, В. Капіцина, В. Колкова, І. Григор'євої в яких ці автори розглядали питання, пов'язані із розумінням сутності соціальної політики, взаємовідносинами держави та суспільства.

Метою даної статті є визначення сутнісних характеристик поняття „соціальна політика” та основних цілей та завдань соціальної політики

Зміст поняття „соціальної політика”, як і будь-якої іншої наукової категорії, багатоаспектний. В сучасній зарубіжній та вітчизняній науці можна виділити кілька підходів до визначення сутності соціальної політики.

Так, соціальну політику як функцію суспільства, розглядає Р. Баркер у своєму словнику соціальної роботи він дає наступне визначення „Соціальна політика – це діяльність та принцип суспільства, які формують спосіб, за допомогою якого воно втручається та регулює відносини між індивідами, групами, громадами, соціальними закладами” [1, с. 345].

Сучасний вітчизняний науковець В. Скуратівський визначає, що соціальна політика передбачає глибинні тенденції розвитку в усіх сферах, які зумовлюють процес розвитку соціального буття і соціальної безпеки людини та вплив на них суб'єктів регулятивної діяльності. Така політика, на думку вченого, має виявляти та розв'язувати суперечності об'єктивного та суб'єктивного характеру в економіці, політиці, соціальних і духовних відносинах, тенденціях розвитку та функціонування, що впливають на соціальне самопочуття та безпеку людини” [11, с. 98-108].

Науковець І. Григор'єва розглядає соціальну політику, як

комплекс заходів, що здійснюється державними інститутами та недержавними суб'єктами з виявлення задоволення та узгодження потреб та інтересів громадян, соціальних груп та територіальних громад” [3, с. 20-31].

Аналізуючи сутність та зміст соціальної політики в суспільно-політичному вимірі можна зробити висновок, що соціальна політика сучасної держави розглядається науковцями, як комплекс заходів, що здійснюється державними інститутами та недержавними суб'єктами з виявлення, задоволення, узгодження потреб інтересів громадян, соціальних груп та територіальних громад.

Водночас, підходи до розв'язання соціальних проблем багато в чому залежать від моделі соціальної політики, яка обрана даним суспільством. Трансформація суспільного устрою нашої країни у 1990-ті роки поставила на порядок денний завдання вибору моделі соціальної політики і формування якісно нових соціальних інститутів. Формування національної моделі соціальної політики має спиратись передусім на певну теоретичну конструкцію суспільних відносин щодо реалізації даної політики [8, с.198-206].

Так, Г. Вітавська зауважує, що різниця у підходах до визначення цілей соціальної політики віддзеркалюється у різноманітності показників, за допомогою яких оцінюється ступінь досягнення мети соціальної політики [2, с. 62-63].

В свою чергу, російський науковець В. Капіцин до пріоритетних напрямків соціальної політики відносить: 1) охорону здоров'я та обов'язкове медичне страхування; 2) підтримку сім'ї, дитинства, материнства та батьківства; 3) житлову політику, комунальне та побутове обслуговування; 4) підтримку літніх та інвалідів; 5) соціальне обслуговування населення; 6) охорону навколишнього природного середовища; 7) федеральне та муніципальне влаштування мігрантів, біженців та переселенців [4, с. 18-28].

На сучасному етапі її розвитку основними цілями соціальної політики України визначено: 1) максимальне збереження фізичного, інтелектуального, духовно-етичного потенціалу країни; 2) формування трудової мотивації, яка відповідає вимогам легального ринку, орієнтованою на розширене відтворення „людського капіталу” країни; 3) створення інституціональних та соціально-економічних умов для реалізації громадянами, різними суспільними верствами та групами населення своїх потреб та інтересів, прояву своєї активності та розкриття особистості.

Соціальна політика в Україні, перш за все це діяльність держави у соціальній сфері, спрямована на об'єднання зусиль всіх господарських та управлінських структур, з метою розв'язання соціальних завдань. Саме в рамках соціальної політики створюються і задовольняються потреби в благах, необхідних для самореалізації творчого потенціалу людини, групи, суспільства в соціальній сфері.

Процеси функціонування і розвитку соціальної сфери обумовлені об'єктивними закономірностями і ґрунтуються на визначених принципах соціального і державного управління. У соціальній сфері діють два типи механізмів регулятивних впливів – спонтанний і свідомий. Спонтанний механізм управління соціальною сферою виявляється в неупорядкованому впливі складної і суперечливої сукупності факторів, умов на процеси відтворення населення, їхнього переплетення, зіткнення. Свідомий механізм управління пов'язаний із цілеспрямованою соціальною діяльністю людей, що здійснюється через систему органів і організацій, специфічні суспільні інститути, що забезпечують свідомий вплив на соціальну сферу з метою досягнення визначених результатів. На державному рівні це міністерства соціального профілю, на регіональному рівні – відповідні органи управління, на місцевому – міські і районні органи влади, різні установи і служби соціальної допомоги на місцях.

Будь-яка соціальна політика реалізується, як через державні „одномоментні” рішення, соціальні заходи, так і через соціальні програми [10, с. 23-26].

На підставі аналізу запропонованих та викладених визначень соціальної політики, її основних завдань та напрямків реалізації можна дійти висновку, що існує певний механізм її реалізації. Науковцями визначені основні структуроутворюючі елементи соціальної політики: соціальне забезпечення, соціальна допомога, соціальний захист та соціальна робота [6, с. 212].

Дослідивши підходи до визначення та сутності сукупності цих понять, можна в узагальненій формі відобразити явища та процеси, що відбуваються під час реалізації соціальної політики.

Відомі українські вчені Л. Коваль та І. Зверева наголошували, що „особливістю соціальної роботи, як професійної діяльності є вплив на особистість з метою надання допомоги у самовиявленні” [5, с. 12].

В свою чергу російський дослідник М. Фірсов, дає більш широке визначення соціальної роботи, включаючи в нього допомогу та взаємодопомогу в системі соціокультурних та психосоціальних взаємовідносин та зв'язків різних суб'єктів [12, с. 21].

Основоположник української школи соціальної роботи І. Мигович наголошує, що соціальна робота – це професійна діяльність соціальних інститутів, державних та недержавних організацій, окремих індивідів пов'язана з наданням допомоги особам чи групам людей щодо соціалізації, якщо в них, за відсутності належних умов у суспільстві або через наявність особистих вад, процес соціалізації ускладнюється, призупиняється або відбувається у зворотному напрямі [9, с. 15].

Спільним для всіх підходів є розуміння соціальної роботи, як професійної, практичної діяльності з метою покращення соціального самопочуття людини, вдосконалення умов її життя, забезпечення відповідного соціального функціонування, гармонійних відносин у сім'ї, колективі в суспільстві.

На сьогодні державний соціальний захист передбачає комплекс заходів, спрямованих на створення безпечного соціального середовища людини. Так, у ст. 46 Конституції України [7] проголошується, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом. Дане право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення, створення мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

До розуміння сутності соціального захисту науковці та дослідники включають також охорону здоров'я, соціальну роботу тощо. Результатом проведення цих заходів є стан захищеності, безпеки людини, особи, який є складовою національної безпеки, що визначає стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також від загрози соціальним інтересам.

Соціальне обслуговування населення одні дослідники розглядають, як різновид соціальної роботи інші, як високоефективна соціальна технологія, що дозволяє надавати результативну соціальну підтримку громадянам в умовах складної соціально-економічної ситуації.

Роз'яснення щодо сутності соціального обслуговування внесли закони України від 10/06/2003 № 966-IV „Про соціальні послуги” та від 21.06.2001 № 2558-III „Про соціальну роботу з дітьми та молоддю” [55], адже вони визначають, що соціальне обслуговування – це система соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності.

На законодавчому рівні соціальні послуги визначено як – комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя.

Рівень розвитку комплексу соціальних послуг, що надаються державою є показником спрямованості її соціальної політики та індикатором розв'язання проблем.

Таким чином, поняття „соціальна політика” охоплює досить широке коло різноманітних питань життєдіяльності як окремих індивідів, так і суспільства в цілому. Держава, яка представлена сукупністю всіх органів орієнтованих на регулювання соціальних відносин, здійснює

заходи та приймає рішення що забезпечують реалізацію соціальної політики.

Проаналізувавши соціальну політику України, напрямки та механізми її реалізації можна зробити висновок, що соціальна політика є важливим ресурсом розвитку українського суспільства та держави. Соціальна політика охоплює досить велике коло питань життєдіяльності людей та суспільства.

Реалізація соціальної політики може бути забезпечена шляхом запровадження відповідних механізмів. Одним комплексним механізмом практичної реалізації соціальної політики є соціальна робота як система теоретичних знань та практичної роботи, яка має на меті забезпечити соціальну справедливість шляхом підтримки найменш захищених верств суспільства. Основними структуроутворюючими елементами соціальної політики є соціальне забезпечення, соціальна допомога, соціальний захист та соціальна робота.

Перспективою подальших досліджень є теоретична розробка організаційних та теоретичних засад діяльності соціальних служб на сучасному етапі розвитку суспільства.

Список використаної літератури

- 1. Баркер Р.** Словарь социальной работы : сокр. пер. с англ / Р. Баркер. – М. : Ин-т соц. работы, 1994. – 134 с.
- 2. Вітавська Г.** Поняття, структура та функції соціальної політики / Г. Вітавська // Економіка та держава. – 2007. – № 8. – С. 63.
- 3. Григорьева И. А.** Социальная политика и социальное реформирование в России в 90-х годах / И. А. Григорьев ; Сев.-Зап. акад. гос. службы. – СПб. : СЗАГС, 1998. – 109 с.
- 4. Капицын В.** Социальная политика и право: сущность и взаимозависимости / В. Капицын // Рос. журн. соц. работы. – 1998. – № 8. – С. 18–28.
- 5. Коваль Л. Г.** Соціальна педагогіка / Соціальна робота : [навч. посіб.] / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлебик ; Київ. ун-т ім. Т. Шевченка ; Укр. держ. центр соц. служб для молоді. – К. : ІЗМН, 1997. – 392 с.
- 6. Колков В.** Социальная безопасность / В. Колков. – М. : Союз, 1998. – Ч. 1. – 118 с.
- 7. Конституція України** – [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/law2/main>. – Назва з екрана. – Дата звернення : 26.04.12.
- 8. Крентовська О.** Дослідження моделі соціальної політики держави як складної функціональної системи / О. Крентовська // Вісн. Нац. Акад. держ. управління при Президентові України. – 2010. – № 2. – С. 198–207.
- 9. Лукашевич М. П.** Теорія і методи соціальної роботи : [навч. посіб.] / М. П. Лукашевич, І. І., Мигович. – К. : МАУП, 2002. – 136 с.
- 10. Новіков В.** Подолання бідності – нагальна проблема соціальної політики / В. Новіков // Україна : аспекти праці. – 2001. – №1. – С. 23–26.
- 11. Скуратівський В.** Принципи соціальної політики / В. Скуратівський // Вісн. Укр. акад. держ. управління при Президентові України. – 1997. – № 2. – С. 98–108.
- 12. Фирсов М. В.** Теория социальной работы : [учеб. пособие для

студентов высш. учеб. заведений] / М. В. Фирсов, Е. Г. Студенова. – М. : ВЛАДОС, 2001. – 432 с.

Дєдов Є. Г. Поняття, цілі та основні завдання соціальної політики держави.

У статті подано теоретичний аналіз наукової літератури й визначено сутність терміну „соціальна політика”. Визначено основні цілі та завдання соціальної політики. Висвітлено основні напрямки соціальної політики держави. Розкрито роль і місце соціальної роботи як інструменту соціальної політики держави. Визначені основні структурні елементи соціальної політики: соціальне забезпечення, соціальна допомога, соціальний захист та соціальна робота.

Ключові слова: соціальна політика, цілі соціальної політики, завдання соціальної політики.

Дедов Е. Г. Понятие, цели и основные задачи социальной политики

В статье представлен теоретический анализ научной литературы и раскрыта сущность термина «социальная политика». Определены основные направления социальной политики государства. Раскрыта роль и место социальной работы как инструмента социальной политики государства. Определены основные структурные элементы социальной политики: социальное обеспечение, социальная помощь, социальная защита и социальная работа.

Ключевые слова: социальная политика, цели социальной политики, задачи социальной политики.

Dedov E. G. Concept, Goals and Objectives of Social Policy

This article presents a theoretical analysis of the scientific literature and reveals the essence of the term „social policy”. Identified key areas of social policy. The role and the place of social work as an instrument of social policy. The main structural elements of social policy, social security, social assistance, social protection and social work.

Key words: social policy, the goals of social policy, social policy objectives.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2013 р.

Прийнято до друку 29.03.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Л. Ц. Ваховський